

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscript Library

No. ^{Ref.}
_{Ser.} 857

Title *Vasishtha yoga*
kanda

12/2/20

857

857

वासिष्ठ योग कांड.

Incomplete

:	Vāsishta Yoga	Kānda	Title
:	:	:	Author
:	:	:	Editor
:	:	:	Year, Vols.
:	:	:	Publisher
857	:	:	Remarks.
	:	:	Begins abruptly

कृत्तानीनविष्णुति॥६७॥यश्चेदंशृणुयान्नित्यंश्रुद्वाभक्तिसमान्वितः॥एकजन्मकृतं पापं दिनेनेकेन
 नश्यति॥६८॥शृणुयाद्यः सकृद्विपुलाख्या नमिदं परं॥अज्ञानजनितं पापं सद्यः सम्पूरणम
 ष्यति॥६९॥योगारव्या नमिदं प्रोक्तं ज्ञानारव्या नमतः परं॥सम्पू कविचारयत्येतत्सर्वं ज्ञता
 मियत्॥७०॥अनुतिष्ठेति येनित्यमेतद्ज्ञानसमन्विताः॥नित्यकर्माणि तान् नृदेवाश्च प्रणमंति
 हि॥७१॥तस्माद्ज्ञानेन देहांतं निःसंकर्म यथाविधि॥कर्तव्यं देहिनाप्यत्र मुक्तये नवजीरुणा
 ॥७२॥॥इतिवासिष्ठयोगकण्डेवतुर्थोऽध्यायः॥॥इत्पुक्तायोगिनायोगीवसिष्ठेनमहा
 त्मना॥शक्तिः पुत्रे महाभाग पप्रच्छ पितरूपनः॥१॥शक्तिरुवाच॥॥यथात्मानिर्गुणः शुद्धः
 सदानंदो जगत्पतिः॥संसृतिस्तान् कस्य स्यात्तुल्यं च॥नाशे कथं स्थितिः॥२॥नाशकालं कथं
 तस्य ज्ञायते जगत्पतिः॥यथावत्सर्वमेव त्वं वक्तुमर्हसि सांप्रतं॥३॥विसिष्ट उवा
 च॥तस्मै वनित्यं शुद्धं सदानंदमयात्मनः॥अवच्छिन्नं स्पृजी वस्य संसृतिः कथं
 तेषु धैः॥४॥एक एव हि ज्ञातात्मा नृते नृते व्यवस्थितः॥एकधा वडधो चैव वश्यते जलच इव

त॥५॥अमारूढः क्षणवात्माजीवसंस्तद्वानवेत्॥यतः॥क्षेत्रं विज्ञानानि तस्मात्क्षेत्रं सततं
 ते॥५॥क्षेत्रं ज्ञोयमिति प्रोक्तं भुंक्तं यश्च भुञ्जते भुञ्जते॥नो गृह्णाम्यन्तरात्वात् सुखादिबुद्ध्यादि
 च॥नो गायतनदेहेस्मिन्निद्वेये भोगि साधनैः॥भोक्तृभोग्यं च भुक्तिश्च भोगा यतनमिदं य॥५॥
 एतानि पंच वस्तूनि षष्ठं वस्तु न विद्यते॥तथा वस्थाश्च तस्मात्क्षेत्रं तस्मात्क्षेत्रं सुषुप्तयः॥५॥चतु
 र्था चतुरीयारम्भानास्त्य वस्था तु पंचमी॥भुंक्ते वाह्यानि करणे स्तत्र जाग्रदृशा खयं॥५॥स्व
 प्रेक्षि वाह्यं शून्यं नोक्तं भुक्तिः॥प्रकीर्तिता सुषुप्तिश्चात्मरूपेण निर्व्यापारेण संस्पृतिः॥५॥
 तु यो रव्यो हि न वेदात्मा विनष्टेतरभावतः॥क्षेत्रं नाशे स्थितिस्तस्य वायव्ये तेन सेविता॥५॥
 सूक्ष्मे जिह्वंशरीरे स्मिन्तव ह्निनात्मनः सदा॥लिङ्गं देहे न सर्वत्र वर्तते जीवसंस्कृतः॥५॥
 रपापवशादेहं तेनैवात्यं विनर्ति च॥एवमेव भवेत्जीवो वा बलमपरीक्ष्यः॥५॥कर्मक्षयात्
 त्मशुद्धिश्च देहैवात्मवेदनं॥ज्ञानयोगवशादेव भवेत्भुक्तिश्च नान्यथा॥५॥क्षेत्रं स्पृशनाश
 का लस्तु ज्ञायते कालसूचकैः॥चिन्हैश्च भुंक्ते रवित्वे ज्ञात्वा गच्छया तथा॥५॥यावत्क्षेत्रं

१५

श्रीभवेत्तावत्साध्यं सर्वं प्रसाधयेत्॥तन्नाशेकः समर्थः स्यात्क्षेत्रयोगो हि दुर्लभः॥५॥
 नूतानां क्षेत्रिणः श्रेष्ठः॥क्षेत्रिणां बुद्धिर्जीविनः॥बुद्धिमत्सु नराः श्रेष्ठानरेषु ब्राह्मणाः स्म
 ताः॥५॥ब्राह्मणेषु च विद्वांसो विद्वांसो विद्वत्सु कृतबुद्धयः कृतबुद्धिषु कर्तारः॥कर्तृषु ब्रह्म
 वेदिनः॥५॥ब्रह्मचित्सु परं किंचिन्नूतमिदं दृश्यते॥क्षेत्रं वांश्चैव विद्वांश्च कुर्यान्निःश्रेय
 सं हि न॥५॥तेन का ज्ञापि विज्ञेयश्चिन्ते कर्तव्ये स्तथांतरैः मत्सु कालं च ते ज्ञात्वा भुक्तौ गच्छे
 त्यंगतिं॥५॥तत्राभ्यांतरं चिन्तेन वायुचारवशाच्च॥वायुश्चरति देहे स्मिन् इन्द्रास्करजा
 गयोः॥बहिरस्य सर्वेषां केषां चिदेहमध्यतः विषं चास्करजा गस्यात्सामभागे मृतं भवेत्॥
 तयोः कालवशान्तिर्य चरतश्च इन्द्रास्करैः सर्वे कालस्य वशाः॥स्वतंत्रः काल एव हि॥५॥
 तस्माच्चिद्वैः सदा विद्याया वा वत्काजमादितः॥सर्वे च दक्षिणे वापि वापि पश्चादुत्तरायतो
 विच॥५॥वायुः प्रवर्तते देहे स्थास रूपेण देहिनां स्वास संख्या निरयत्र कालकालविरोधि
 उः॥५॥षष्टिः श्वासो ज वेत्त्राणः षट्प्राणा यदिकानवेत् घटिका पच राशिः स्यात्शशि

द्वादशकंदिनं ॥२०॥ त्रिरादिना निमासः स्याद्वै मासौ च न वे रतुः ॥ स तु निश्चिन्निविंघादे पने विषुवे
 पिच ॥२१॥ स तु निःषड्दिरवः ॥ स्यान् ऋतं वायुरुत्तमं ॥ ग्रहैः सादृष्टिदिनं च संहारदशराश
 यः ॥२२॥ आविशंतितदेकस्य राशेः ॥ पंचैव नाडिकाः ॥ मेषश्च वृषभश्च मिथुनः ॥ कर्कटस्तथा
 ॥२३॥ सिंहः कन्या तु ज्ञा चैव वृश्चिकश्च धनुस्तथा ॥ मकरश्च कुम्भश्च मीनश्च वेति राशयः ॥२४॥
 ॥ चरस्थिरो जयात्मानो मेषा घाराशयः ॥ क्रमात् ॥ चरात्मकाश्च चत्वारो वामजागे चरंति
 हि ॥२५॥ स्थिरात्मकाश्च याम्ये स्युरुभयोरुभयात्मकाः ॥ भूतं न व्यं न विष्यं च शुभं न शुभं
 फले तथा ॥२६॥ राशिष्वेतेषु देहेस्मिन् विज्ञातव्यं ग्रहो दयात् ॥ एके कस्मिन् भवेत्पुत्रराशौ
 भूतानि पंचचा ॥२७॥ वासुभूमिस्तथा वहिरापः ॥ स्वमिति पंचवै ॥ सर्वेषामपि राशीनां वाप
 व्याघातुनाडिका ॥२८॥ द्वितीया नडिका त्रेयी तृतीया पार्थिवी मता ॥ चतुर्थी वारुणी ज्ञेया व्यो
 मारव्या पंचमी स्मृता ॥२९॥ नासा पार्श्वे वसेद्वायुर्वाप्यंशो दयस्तथा ॥ आग्नेयांशे च रतू
 र्द्वे पार्थिवे तूभयाश्चितः ॥३०॥ नासु स्याधो वहेद्वायुवर्णिणांशो दयस्तथा नासामध्वे वहे

१६

धो निच्यो मांशस्तु तदा भवेत् ॥३१॥ गुरुरारुचवायव्ये चरतो ग्रैः न गुः कुजः भूम्या बुधरवी ज्ञेयो न
 जे चं दशने चरौ ॥३२॥ आकाशं विग्रहं विंघादेवं सर्वेषु राशिषु ॥ पूर्वो दयास्तु सर्वत्र सौम्याः पा
 पास्त्वनंतराः ॥३३॥ राहुः कुजोरविः शौरिश्चोत्ते दक्षिणतः शुभः गुरुर्न गुर्वधश्च ॥ सर्वेषामेषु
 भावदा ॥३४॥ यायाश्च शुभदाः सव्ये सौम्याः पामा फलाश्च ते ॥ न वंशेषु मदाः सर्वनिर्गमे त्वेषु ना
 वदा ॥३५॥ एवं राशिषु सर्वेषु ग्रहे दयवशात्तत्रः ॥ शुभं शुभं फलं ज्ञात्वा ह्यः सर्वं वदेत्तत्र यत्र वा
 युस्थितस्तत्र प्रष्टुं चेत् शुभं न मेव तत् ॥ यत्र भागे म हन्ता स्ति तत्र स्थश्चेद्दया भवेत् ॥३६॥ अग्रं द
 क्षिणिमितुक्तं दृष्टं सम्यग्मिती दितं ॥ अग्रस्थायदिवा दृष्टे दृष्टा दक्षिणवत्फलं ॥३७॥ दृष्टस्थि
 तस्तस्यापि सव्यवत्फलमुच्यते ॥ भोजनं मैथुनं नृहृदयं न संग्रहणं तथा ॥ कुर्यादिता
 निकायाणि वा यो दक्षिण संस्थिते ॥ यात्रा विवाहकर्मणि शुभकर्मणि यानितु ॥ तानिक
 मणि कुर्वन्निवा यो वामे सुसंस्थिते ॥ वामेपि वा यो वहेत्तु न कुर्यात्क्रमनं बुधः ॥३८॥ ग
 र्धे दितदा नो मोहा द्रुक्तापि न निवर्तते ॥ पार्थिवे वारुणांशे च गमनं कार्यसाधनं ॥३९॥

ओमांशेषितगंतव्यं कदाचिदपि पतनः दिवसस्याघातशोचवायुद्वयविपर्ययो ॥५०॥ चित्त
 शोचो न वेत्तेन कार्या न बभूव जायते ॥ द्वितीये चैवराशौ तु विपरीतो ह यो यदि ॥ धनरागनिर्म
 ह दुःखं सद्य एव न विष्यति ॥ तृतीये चैवराशौ तु यात्रादः खलु विष्यति ॥५१॥ चतुर्थे बंधु
 नाशः स्यात्पंचमे देशे विभ्रमः ॥ षष्ठे च प्रत्यवायः स्यात्सप्तमे रोगसंभवः ॥५२॥ अष्टमे
 मरणं विधान्तवमे बुद्धिनाशनं ॥ दशमे हेरु संतापः ॥ परस्मैमित्रसाधनं ॥५३॥ दिवसस्यात
 तराशौ तु सर्वतो दुःखितो न वेत् ॥ राशिष्येतेषु नूतानां स्थानेषु च विपर्ययो ॥५४॥ सर्वभूत
 तभयं विंधाद्राज्ञश्च उरितं न वेत् ॥५५॥ इति वाशिष्टे योगकांडे पंचमोऽध्यायः ॥ ॥ वशिष्ट
 उवाच ॥ अयने तु परीक्षेत शुभाशुभफलानि तु ॥ मत्सुका सं च सर्वेषामात्मनश्च समाहि
 तः ॥ यदि स्यादयत्नं पुत्रवायव्यांशेषु राशिषु ॥ इति हिं विप्रहं राष्ट्रे ॥ विंधाद्राज्ञश्च न यंतथा
 ॥५६॥ आग्नेयांशे चापनं स्याद्दुर्हीनां न यमादिशेत् ॥ इति हिं वृष्टिरागिच वृद्धवाचविना
 शनं ॥५७॥ पार्थिवे त्वयने जाते न वा उमरणं तथा ॥ सुनिहं ह्येव वद्वृष्टं न रोगं निर्ज

यंतथा ॥५८॥ वारुणांशे यने प्रासे प्रचूतो ह कमेदिनी ॥ सर्वधर्मप्रजारोगानि दुःखाचभ
 विष्यति ॥५९॥ आकाशे सर्वनाशः स्यादयत्नं यदि जायते ॥ देशभ्रंशस्तथा राज्ञां गजाश्वा
 देश्वनाशनं ॥६०॥ मध्यमे सोमभागे च दस्यैवारणपार्थिवौ तयोः पौत्रौ ग्रहंशौ यौ न वेत्ता
 सुतमो विदुः ॥६१॥ वामे वारुणा नौमांशेषु नांशावुत्तमो तमो ग्यामश्च ॥ नयंत्रापि दुःख
 दस्त्यपनो न वेत् ॥६२॥ वत्सरस्यादिका ले तु संजाते चोत्तरायणे ॥ अनंतरं वहे ध्यायुर्ह
 क्षिपां पंचनादिका ॥६३॥ ततस्येपि नांशो नां पंचावायुर्वहे घटिका ॥ शतायुः सतु विज्ञेयः
 स्वल्पायुश्चैतदन्यथा ॥६४॥ घटी षट्कं वहे घस्पतस्याशतिरितीरितं ॥ घटिकाः सप्तय
 स्पसुः षड्यायुः सतु जीवति ॥६५॥ घटिकाष्टौ वहे ह्यमे पंचाशत्तस्य निदिशेत् ॥ घटिका
 नववहे घस्पतस्य त्रिंशत्समाविवि ॥६६॥ घटिका दशवहे घस्पतस्याष्टाविंशतिः ॥ स
 ताः ॥ दिवसा द्वाद्वहमे पंचविंशतिवत्सराः ॥६७॥ दिने यस्य वहे द्वादशाहं स जीवति
 अहोरात्रं वहे घस्पदशाहं तस्य जीवितं ॥६८॥ दिने द्वयं वहे द्वादशुरष्टौ वर्षाणि जीवति ॥ दि

नत्रयं वहेद्वायुः सषड्वर्षाणि जीवति ॥१५॥ चतुर्दशतुयं स्पृष्ट्वा चतुर्वर्षं सजीवति ॥ पंचरात्रं वहे
 द्वायुस्तस्यायुर्वत्सरत्रयं ॥१६॥ दशरात्रं वहेद्वायुर्द्विंशतिम्रणं न वेत् ॥ वहेत्येव दशरात्रं तस्या
 युर्वत्सरं न वेत् ॥१७॥ दिनानविंशतिर्वामेषमात्मासुः स विदति ॥ षड्विंशतिदिनं ये स्पृष्ट्वा
 सान्मरणं न वेत् ॥१८॥ सप्तविंशतिचेद्दामे मासमेकं सजीवति ॥ अष्टाविंशतिवामांशमासा
 हेतस्य जीवितं ॥१९॥ एकोनविंशदस्मिंश्चैव दशरात्रं सजीवति ॥ त्रिंशदिनानि चेद्दामे पंच
 रात्रं सजीवति ॥२०॥ एकत्रिंशद्देघस्पृष्ट्वा नान्मरणं न वेत् ॥ द्वात्रिंशतं वहेद्देघस्य तस्यायु
 : साध्यं हंतिकं ॥२१॥ एकाहान्मरणं तस्य त्रयास्त्रिंशद्देघदि ॥ आरभ्येतः परं वा योश्चा
 शकुं फलं विदं ॥२२॥ आरभ्यायनकालं तु विचरेद्देवदक्षिणे ॥ यथोक्तं सर्वसंक्रांति
 मतिरूपदिवा निश ॥२३॥ वायुश्चरति यस्मै वंक्रूरकमदिपीडितः ॥ म्रियते वत्सरादवा ॥ १८
 गिति शास्त्रविदो विदुः ॥२४॥ अताहतौ परीक्षेत्तवायोश्चरितमात्मनः ॥ मृत्युका लोपि
 तेनैव ज्ञातव्यो योगविज्ञमैः ॥२५॥ माघमासस्य संक्रांतिमारभ्यं दिनपंचकं ॥ वायुर्यस्य

वहेदाम्येष उक्तं तस्य जीवितं ॥२६॥ ज्येष्ठमासस्य संक्रांतिमारभ्यं नियतं व्रतः ॥ वायुर्यस्य वहेदाम्ये
 तस्यायुर्नैव वर्षकं ॥२७॥ श्रावणस्य तु संक्रांतिमारभ्यं दिनपंचकं ॥ वायुर्यस्य वहेदाम्ये द्वादशा
 वं सजीवति ॥२८॥ आश्विनस्य तु संक्रांतिमारभ्यं दिनपंचकं ॥ वायुर्यस्य वहेदाम्ये तस्य पंच
 दशादिकं ॥२९॥ मार्गशीर्षस्य संक्रांतिमारभ्यं दिनपंचकं ॥ वायुर्यस्य वहेदाम्ये सोष्टादशस
 मावधि ॥३०॥ एकएव वहेद्देघस्पृष्ट्वा मन्त्रागेपि मारुतः ॥ नानाविधफलैस्तस्य मृत्योरन्यत्र की
 र्ति ॥३१॥ विषुवत्कालमेषादौ संजाते तदनंतरं ॥ घटिकैकावहेद्वायुर्दक्षिणव्योमदेशतः ॥
 ३२॥ ततः संक्रमते वायुः सर्वेषां च खजावतः ॥ विपर्ययाद्विपत्तिः स्यात्सर्वेषां प्राणिनाम
 पि ॥३३॥ तस्मिन् विषुवतः काले सव्ये वायव्यदेशतः ॥ वायुर्यस्य वहेत्तेन दुर्भिक्षादिर्न विष्य
 ति ॥ यस्य यस्यापि मासस्य शुक्लपक्षस्य चादिनः ॥ परीक्षेत्तथा मृत्युं वायुचारवशाद्धः ॥३४॥
 समुदयतिदिनस्यादौ विधौ वायुर्दिनत्रयं ॥ ततो दिनत्रयं सूर्ये ततश्चांशुरवो विधौ भेदः ॥३५॥
 क्षये वै दिनस्यादौ सूर्ये चंद्रे तथा रवौ ॥ चंद्रसूर्ये विजानीयादुदयमातरिम्बनः ॥३६॥ एतत्रय

विपर्ययः ॥ पक्षत्रितयजन्मनि ॥ अर्द्धाहनागेपंचत्वं ततः संकीर्तयेदुप ॥ ३८ ॥ द्विपक्षे चेन्महीनाशः
 ॥ पक्षे चेशोगपीडनं ॥ अर्द्धयक्षे यदि भैल्लष्टं तस्य न विष्यति ॥ ३९ ॥ याम्येधि यदि वहेद्वायुर्दिनमे
 कं सहा तदा ॥ वर्षत्रयाद्देवत्स्युर्दिने वत्सरद्वयात् ॥ ४० ॥ त्रिदिने वत्सरान्मृत्युर्दिनाहमास
 तोमतिः ॥ मासे त्वेकदिने मृत्युर्देवं सौम्ये बहिर्घटि ॥ ४१ ॥ रोगश्च धननाशश्च संतापः कोपवि
 ग्रहो ॥ च रेडुन्नयतश्चैवं याम्येयत्फलमुच्यते ॥ ४२ ॥ दिनद्वयं वहेत्सत्येतस्य स्यादर्थनगा
 नदेशांतरगतिर्याम्ये समचारे महाविपत् ॥ ४३ ॥ वायोश्चारं परीक्षेयत योगे सावित्रसंज्ञके ॥ मृत्यु
 कालश्च तेनापि ज्ञातव्यो योगविज्ञमे ॥ ४४ ॥ स्थितः ॥ सप्तमराशौ तु सवितुर्यदि चंद्रमाः ॥ जन्म
 राशिस्थितस्तत्र सावित्रयोगमुच्यते ॥ ४५ ॥ आस्मिन्काले वहेद्वायुर्दिनं चाद्वयं यदि ॥ चतुर्द
 शादपयस्त्रितस्य मृत्युर्न विष्यति ॥ ४६ ॥ सावित्रयोगमारभ्येयस्यैकत्रदिनं वहेत् ॥ सयादि
 द्वादशांशं तेयमस्य सद्वनं मुने ॥ ४७ ॥ सावित्रयोगमारभ्य ॥ यस्यैकत्रदिनद्वयं ॥ वहेद्वायु
 शतस्यायुरष्टसाहसंतमुच्यते ॥ ४८ ॥ सवित्रयोगमारभ्येयस्यैकत्रदिनत्रयं ॥ वहेद्वायुश्च

१९

तस्यायुः ॥ षड्वर्षीतं प्रकीर्तितं ॥ ४९ ॥ सवित्रयोगमारभ्येयस्यैकत्रचतुर्दिनं ॥ वहेद्वायुश्च तस्यायुश्चतुर्वर्षी
 तमुच्यते ॥ ५० ॥ सावित्रयोगमारभ्येयस्यैकत्रचतुर्वर्षीतं ॥ यस्य वायुर्न विष्यति वर्षान्मृत्युरुच्यते ॥
 ५१ ॥ योगमेवं समारभ्य षड्विनात्येकतो न वेत् ॥ चतुर्विंशत्यहो नूनं षड्वर्षं तस्य जीवितं ॥ ५२ ॥
 योगमेवं समारभ्य समाहं त्वेकधान वेत् ॥ द्विसप्ततिदिनं नूनं त्रिवर्षं तस्य जीवितं ॥ ५३ ॥ योग
 मेव समारभ्य न वेदष्टदिनं यदि षड्विंशत्यधिकं साहं द्विकर्षं तस्य जीवितं ॥ ५४ ॥ योगमेवं स
 मारभ्य न वा हान्येकतो न वेत् ॥ चतुर्विंशतिधिकं तस्य जीवितं वत्सरद्वयं ॥ योगमेवं समारभ्य
 दशाहं त्वेकतो न वेत् ॥ तस्य वायुस्तदा विधादि वर्षं तस्य जीवितं ॥ ५५ ॥ एकादशदिनं य
 स्य समारभ्य वहेद्यदि ॥ चतुर्विंशत्यहो नूनं द्विवर्षं तस्य जीवितं ॥ ५६ ॥ योगमेवं समारभ्य द्वा
 दशाहं वहेद्यदि ॥ द्विसप्ततिदिनं नूनं द्विवर्षं तस्य जीवितं ॥ ५७ ॥ योगमेवं समारभ्य त्रयोदश
 दिनं वहेत् ॥ षड्विंशतिधिकं साहं वत्सरैकं स जीवति ॥ ५८ ॥ योगमेवं समारभ्य चतुर्दश
 दिनं यदि ॥ चतुर्मासं अधिकं साहं वत्सरैकं स जीवति ॥ ५९ ॥ तथापंचदशाहानितमारभ्यैकतो वहे

॥१॥ यस्य वायुस्तनस्तस्य वत्सरते मृतिर्न वेत् ॥६१॥ योगमेवं समारभ्य षोडशाहं बहेधदि ॥ द्वा रक्षा
 हविरी नाब्द पर्यंतु पुरसै भवेत् ॥६२॥ तमारभ्य बहेत् सप्त रक्षाहं त्वेकमागतिः ॥ षड्विंशदिन हीनाब्दे
 यमास्पयाति निश्चयं ॥६३॥ तमारभ्य बहेत् द्वापुराण दशदिनं यदि ॥ द्वादशतिदिन न्यूनं वत्सरते मृ
 तिर्न वेत् ॥६४॥ ऊनविंशदिनं यस्य संसर्गं ससर्गं वतिदिना तां विंशतिर्यस्य घरा मासा सुः
 प्रकीर्तितं ॥६५॥ एकविंशदिनं यस्य तमारभ्यैकतो वहेत् ॥ अष्टादश हीने स्मिन् वत्सरादौ मृति
 र्न वेत् ॥६६॥ त्रयोविंशतिरहं तु तमारभ्यैकतो वहेत् ॥ षड्विंशतिदिन न्यूनं वत्सरादौ मृतिर्न वेत्
 ॥६७॥ चतुर्विंशतिरहं तु तमारभ्यैकतो वहेत् ॥ चतुर्मासां तमेव स्याज्जीवितं तु ततो न वेत् ॥
 ६८॥ पंचविंशतिरहं तु तमारभ्यैकतो न वेत् ॥ त्रिमासान् मरणं तस्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥
 ॥६९॥ षड्विंशतिदिनं यस्य बहेदेकत्र मासतः ॥ द्विमासान् मरणं तस्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥ २०
 ७०॥ सप्तविंशतिरहं तु वहेदेकत्र मासतः ॥ त्रिमासान् मरणं तस्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥
 ॥७१॥ अष्टाविंशतिरहं तु वहेदेकत्र मासतः ॥ पंचविंशदिन स्यात्तं मारणं परिकीर्तितं ॥७२॥

ऊनत्रिंशदिनं यस्य बहेदेकत्र मासतः ॥ दशहान् मरणं तस्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥७३॥ त्रिंशदि
 समारभ्य यदा वति मासतः नाशः प्रपद्यते तस्य पंचाहान् नात्र संशयः ॥७४॥ एकत्रिंशदिनं
 यस्य बहेदेकत्र मासतः ॥ त्र्यहान् मरणं तस्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥७५॥ द्वात्रिंशदिनमेवात्र व
 हेदेकत्र मासतः ॥ द्विरहान् मरणं तस्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥७६॥ त्रयास्त्रिंशदिनं यस्य बहेदे
 कत्र मासतः ॥ एकाहान् मरणं तस्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥७७॥ सव्ये यदि बहेदे वसुक्तका
 लेषु मासतः ॥ रसचिंताग्रवादेभ्य विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥७८॥ पुत्रमित्रविनाशादि बुद्धि क्षादि
 नय तथा ॥ चौरराजमघै चैव विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥७९॥ एकांते सुखमासीनः परीक्षे तस्य भा
 शुभं अन्यथा निष्फलं हीति विद्वद्भिः परिकीर्तितं ॥८०॥ इति वासिष्ठयोग कांडे षष्ठोऽध्यायः ॥
 वशिष्ठ उवाच ॥ वासुान्यपि च चिन्तानि मृत्योर्वह विधानि च ॥ वक्ष्यामि तानि सर्वाणि शृणु पु
 त्र कसांप्रतं ॥१॥ संधयोरुपविष्टो यः पश्येद्दूमं स्वमूर्ध्नि पंचाहं वेत् ॥ वेत्तस्य मरणं वत्सरत्रया
 त् ॥२॥ चतुर्दिनं यदि न वेत् मरणं वत्सरदायान् ॥ त्रिदिनं चेत्तस्य मरणं त्वेकवत्सरात्

[illegible]

यो॥ सुक्तज्जन्मपश्यति॥ १४॥ अपिवावस्त्रमात्मीयं ज्वलंतं यस्तु पश्यति॥ सोपियाति यमस्या
 नंमद्वाद्वाक्यं न संशयः॥ १५॥ आकाशात्पतितं नानुमिदं वाचा विवर्जितं॥ यः पश्येत्तस्य मृत्युः
 स्याद्वाग्गेवाद्वात्सरात्॥ १६॥ नक्षत्रे मंडला न स्याद्वर्णो दृष्टो ह्यनुको॥ तस्याप्यद्वाद्वा
 गे स्यात्मृत्युः पुत्रं न संशयः॥ १७॥ अंगुलिद्वयमध्ये नयः दृश्येत्तच्छंभुः॥ तदांगुलिद्वयं प
 श्येत्सोप्यद्वाद्वात्सरात्॥ १८॥ वक्त्रे नूतं स्वमात्मानं स्वागतं च स हस्त्रशः॥ तेषु चादृश्य
 मानेषु षण्मासात्सोपि मृत्युना क॥ १९॥ काकगृध्रावली तांगोरक्तगंधानुजे पुषनः तैजा
 दृश्यते खप्रे मृत्युस्तस्याद्वात्सरात्॥ सक्तो तिनी तश्च मुंडितो रक्तवस्त्रधरः॥ २०॥ खर
 मारुह्य वेगेन दक्षिणां दिशमाक्रमेत्॥ यस्यात्मा दृश्यते खप्रे मृत्युस्तस्याद्वात्सरात्॥
 २१॥ यदि वा सुरतां तेषु घृहानादः श्रुजो भवेत्॥ तस्य मृत्युर्न वेदवाग्वाद्वाद्वात्सरात् संशयः
 ॥ २२॥ पंके वा पांशुजे वापि यस्परवंडं पदं भवेत्॥ मृत्युस्तस्य न वेदवाग्वाद्वाद्वात्सरात् संशयः
 यः॥ २३॥ गच्छंतं गगने पश्येत्कक जा सं त्रिरूपिणं॥ यस्तस्य न विता मृत्युश्चाग्गेवाद्वाद्वा

तस्य ॥२४॥ रवघोतं च तष श्येतघो अं गुल्यापी ज्यमा नयोः ॥ ते त्रयोस्तस्य मृत्युः स्याद्वर्गो
 बार्दवत्सरात् ॥२५॥ अपी ज्यमनयोरे वने त्रयो यदि पश्यति ॥ खघोतघुतिव तस्य त्रिमासा
 न्तस्य विष्यते ॥२६॥ जोहृदुधरं हस्ते नरं कृष्णपरिष्ठं ॥ स्वप्ने प्रपश्यत तस्य त्रिमासान्तर
 रणं न वेत् ॥२७॥ इंद्रियाणि न गृहीतुः स्वकी वियविषयं यदि मासांते ॥ मरणं तस्य न
 विष्यति न संशयः ॥२८॥ प्रसवर्त्तं तिगिरो यस्य दीपो वा नापि दृश्यते ॥ तत्कर्मिं धनु
 र्वापि यस्या कस्मात् स्थिरो न वेत् ॥२९॥ यस्य विद्युदमेघेपि सोपि मासान्तरि विष्यति ॥ दृ
 ष्यं एवात्मनः ॥ ब्रूयात्सु वा यो न पश्यति ॥३०॥ तस्यापि मासतो मृत्युर्न विष्यति न सं
 शयः ॥ पश्ये सुमैश्वरं कपिकाकं सशिरवंदिनां ॥३१॥ रुक्षशी तो ह्यनता पादि स्पृश्यो मा
 सांन्तरि विष्यति ॥ स्नातमात्रस्य यस्यापि तत्पादौ सं प्रशुष्यतः ॥३२॥ मासांते मरणं
 तस्य न विष्यति न संशयः ॥ नृमिच्छिद्रमकस्माघः ॥ पश्येच्छिद्रं रवावपि ॥ अर्द्धमासा
 न्तस्ति तस्य न विष्यति न संशयः ॥ सूर्याश्रुयस्य शीतः स्यादुष्णशीतोश्चुरेव वा ॥ सो

२२

पिया त्रियमस्थानमर्द्धमासान्तरसंशयः ॥ रक्तपत्रोपमं वक्रं जिह्वा च कज्जल उडु विः ॥३५॥ गान्धे
 कूचततः सोपि मासा इति मृत्युर्ना भवेत् ॥ दन्ताभिकपनं यस्य स्कंधकंपनमेव वा ॥३६॥
 तस्यापि मरणं विधानो साहान्तरसंशयः ॥ यस्य चाकास्मिकी ज्वाला ज्वलती जायते ततो ॥
 ३७॥ सप्तदिवसान्तर्यो स्यान्त्याति न संशयः ॥ यहात्सप्तत्रिंशैव म्रक्तं चैव न पश्यति ॥३८॥
 स्वघ्राणरसने चापि सप्ताहान्तर्यो स्यान्त्यागमवेत् ॥ उद्धं चापि शरीराद्धर्ममत्पंतरीतं ॥३९॥ कर्म
 स्मृतिविनाशो वा सप्त रात्रांन्तरि विष्यति मंडलीकृतनेत्रांतः स्यान्नादिगतकर्णिकः ॥४०॥ वक्त्री
 नृतस्वनाशो वा सप्त रात्रांन्तरि विष्यति स्वच्छाया विकृताकारा यस्या वादं तहासनं ॥४१॥ अकस्मा
 द्धवगंधो वा त्रिरात्रं तस्य जीवितं ॥ जोहादुधरं हस्तं नरं ॥ कृष्णपरिष्ठं ॥४२॥ यः पश्येत्त
 स्य मृत्युः ॥ स्याद्द्विरात्रेण न संशयः ॥ ब्रूयात्सु चोत्तरस्याया दक्षिणां यस्तु पश्यति ॥४३॥ स
 धएव न वेत् तस्य विनाशो नात्र संशयः ॥ यस्यान्तर्ज्यमानं तु कदाचिदुज्यते स्त्रिया ॥४४॥
 तस्यापि सधएव स्यान्मृत्यु रत्र न संशयः ॥ पश्येद्दोजनकाले तु खमध्वे वषावाहनं ॥४५॥

अन्तर्वाहंति न पश्येत्सोपि सद्यो मरिष्यति प्रकीर्णरक्तकेशो च तथा स्त्रीपाशधारिणी ॥४६॥ पश्ये
 न्नो जनकाले च सोपि मासात्मरिष्यति ॥४७॥ ॥ इति वाशिष्ठे योगकांडे सप्तमोऽध्यायः ॥ ॥
 शक्तिरुवाच ॥ केनोपायेन भगवन् कालं तरति कालवित् ॥ तदहं श्रोतुमिच्छामि यथा वदस्व मे
 प्रभो ॥ एकमुक्तः स भगवान् ॥ शक्तिना वेदवादिना ॥ आत्मानं कृपया लोकविजयोपायमब्र
 वीत् ॥ २॥ वाशष्ट उवाच ॥ विनिश्चित्यात्मनः कालं वा त्वा न्यंतरलक्षणे ॥ निर्भयस्तु प्रसन्ना
 त्मानि ह्येव विजिते हियः ॥ ३॥ कुर्वन्विध्युक्तकर्मणि नित्यनैमित्तिकानि च योगेन परमात्मा
 नंगुहायां प्राप्य चेतसा ॥ ४॥ तारकं तु जपेन्नित्यं यतात्मा कामवर्जितः ॥ जपेद्वा तारकं
 ब्रह्मनिष्कामश्चाच्युतं परं ॥ ५॥ मृत्युकामजमतिक्रम्य दीर्घायुर्मृत्युजिह्ववेत् ॥ इति ब्रह्मा
 मम प्राह संक्षेपात्प्रणवंपुरा ॥ ६॥ तदहं ते प्रवक्ष्यामि शृणु मम ह्येतद्दमये स देवासी
 त्सोम्य जन्मादिकारणं ॥ ७॥ कारणं ह न वद्वीजं चतुर्वर्णाक्षरं त्वकं ॥ तदेतद्दोमिति ब्रह्म
 स ज्ञानैकत्वाधनं ॥ ८॥ पश्यत्यनेन विद्वांसः सर्वतः परमात्मनः ॥ तदेतद्ब्रह्म ब्रह्म प्रणवे यत्र

२३

सूरयः संपश्यंति यथानित्यं तं ते वक्ष्यामि संश्रु ॥ संसारसंज्ञकस्यापि व्यंजनं त्वर्द्धमात्रकं ॥ वाजसू
 र्यप्रतीकाशमविंदुमदक्षरं ॥ तद्व्योमकारयुक्तस्य यतात्मा युक्तचेतसः ॥ ११॥ इहानीयं मम
 ते विंदु रूपं प्रदृश्यते ॥ विंदोरुपरि नादः स्याच्छब्दस्फटिकसन्निभः ॥ १२॥ विशुद्धचेतसः श
 क्यं प्रकाशयति चेतसि ॥ तस्मिन्निश्वाचि तोरुद्रो मरुपिः कृष्णपिंगलः ॥ ऊर्ध्वरेता विरूपाक्ष
 स्तिष्ठतीत्याहुरागमाः ॥ आगमादिकं संवेद्योरुद्र एव न संशयः ॥ १४॥ तमाममज्ञानदुग्धम
 मृतं कृष्णपिंगलं तं दृष्टुमिच्छतः शक्तेरदृष्टिरो कार एवा ॥ १५॥ ॐ कारो वाचकस्तस्य बाह्योरु
 द्रो मताक्षरः ॥ इति वेदावसानज्ञः स्वयं भूः ग्राहधर्मदृक् ॥ १६॥ सांख्यादिषु विविद्वांसः ॥ स
 राप्रणवसंस्थितः ॥ नादोपरि महादेवं पश्यंति ज्ञानचक्षुषा ॥ १७॥ तथा व्यासादयोऽप्येवं
 विशुद्धा प्रणवाक्षरैः ॥ चेतसा संग्रहं पश्यंति नादां ते वषट्पञ्चध्वजं ॥ १८॥ संसारपाशवद्वातायो
 गिनामप्ययोगिनां ॥ नान्यदस्यास्ति नैष ज्यमंतरेण वषट्पञ्चध्वजं ॥ १९॥ तमागमज्ञानदुग्ध
 ममृतं कृष्णपिंगलं ॥ ॐ कारं मूर्द्धनिः क्षिप्य ध्यायन् नयः प्रणवं जपेत् ॥ २०॥ तस्यात्मनि म

रुदेवः प्रकाशयति संततं ॥ किंचात्मा योगिनां साक्षात्मा हादेवो हृदि स्थितः ॥ १२१ ॥ स ईशः स
 जगतः प्रभुः प्रीणाति विश्वभुक् सुग्रीतो जगवान्तरुद्रो रुद्रकोटि निरावृतः ॥ १२२ ॥ कंकारैः
 स्वयमागत्य युक्तचित्तस्य सन्निवो ॥ तिष्ठतीति यतस्तस्मात्तत्त्वं चैव पश्य मूर्धनि ॥ १२३ ॥
 इति मे ब्रूवोऽंकारं कोषस्थं परमात्मतं ॥ विधाय विधि वन्मंत्रमपि छंदश्च देवतं ॥ १२४ ॥ वि
 नियोगं च विश्वात्मा योगयुक्तो भवत्सयं ॥ त्वं चोक्तेन विधानेन गाय त्रात्र एवेन वा ॥ १२५ ॥
 ॥ प्राणान्मयमनं कृत्वा पूर्वमात्मविशुद्धये ॥ विशुद्धचेता स्त्वांकारं कोषस्थं परमात्मतं ॥ १२६ ॥
 विज्ञायात्मशरीरपि विन्यसेंकारमक्षरं त्परतमं तनुधीशः सितभस्मावगुदितः ॥ १२७ ॥
 कृतोतरेव कार्याणि स्वस्वे संस्कृत्य कारणो ॥ विष्णोः पदे तु परमे चतुर्भिश्च समन्विते ॥ १२८ ॥
 वित्तं विधाय योगेन देहोस्मिन् ब्रह्मणः पुरे ॥ गुहायां संस्थित रुद्रं परमानंदविग्रहं ॥ १२९ ॥
 गुहायां जपनिष्कामो जन्ममोक्षप्रतिवेत्तुनः ॥ यस्त्वेवं परमानंदविग्रहं ॥ १३० ॥ गुहाप्रवि
 श्ममरंतरारकेन जपेत्सदा ॥ सकाळं समति क्रम्य दीर्घायुर्ब्रह्मविद्भवेत् ॥ १३१ ॥ अणव

२४

व्याहरन्वाचायस्य जेत्कायमात्मनः ॥ ब्रह्मैवासी भवत्यस्मात्कालजित्सोऽपि पुत्रक ॥ १३२ ॥ एवं
 चापि जपोपायः कालस्य मुनिसततम् ॥ हृत्पद्मे हृदलोपेतं कंदमध्यात्समुत्पिते ॥ १३३ ॥ हृद
 शो गुह्यनाजे स्मिन् चतुरंगुलं वन्मुखे ॥ प्राणायामो वै किं सति के सरान्वितकर्णिके ॥ १३४ ॥
 सुधारसंविमुंचद्भिः शशिरश्मिभिरवृते ॥ ऋतं सत्पं परं ब्रह्मपुरुषं कृष्णपिंगलं ॥ १३५ ॥ ऊ
 र्वरेतं विरूपाक्षं विश्वरूपं सदाशिवं ॥ पंचवक्त्रं मुहादेवं दशबाहुं त्रिलोचनं ॥ १३६ ॥ शुद्धस्फ
 टिकसंकाशसारभूतं हृदि स्थितं ॥ षोडशछंदसयुक्तं शिरःपद्मादधोमुखात् ॥ १३७ ॥ निर्ग
 तामतधारान्निःसहस्राभिः समंततः प्रारतं पुरुषं तत्र चित्तयेत्सु समाहितः ॥ १३८ ॥ त्रैयं व
 कं हि निष्कामो जपेत्तु तमानसः ॥ एवं वा हृदयो भोजके सरान्वितकर्णिके ॥ १३९ ॥ वात्स्या
 दित्यशशं कानां मेडलेश्वरसमन्वितैः ॥ सुधारसंविमुंचद्भिः शशिरश्मिभिरावृतं ॥ १४० ॥
 उमाहृदे हं वरदं कारुणत्रययमांतरं ॥ त्रैयं वक्त्रं मुहादेवं दशबाहुं त्रिलोचनं ॥ १४१ ॥
 शुद्धस्फटिकसंकाशं सर्वलोकामयप्रदं ॥ अमृतेनापि सिक्ता गं परमानंदविग्रहं ॥ १४२ ॥

त्रियं व केत्पुत्रानित्यं जपेन्नात्मनि चेतसा ॥ जपेद्गुणित्युक्ताणि कुर्वन्नेमिति कानिच ॥ मृत
 संजीवनीतात रुद्रमेवात्मनि स्मरन् ॥ यस्तु विश्वाधिकं रुद्रं परमानंदविग्रहं ॥ ४४ ॥ त्रियं व के
 त्पुत्राचान्यैर्जपेद्वात्मनि संततं ॥ आत्मयाजी स एवेति सम्पत्तिद्विरीरितः ॥ ४५ ॥ सर्वं चू
 तस्थमात्मानं सर्वं चूतानि चात्मानि ॥ सपश्यन्नात्मयाजी स्यादिति स्वायं भुवो ब्रवीत् ॥ ४६ ॥
 आत्मस्य परमात्मानं परमानंदविग्रहं विश्वं चेतसानित्यं यः पश्यति स पश्यति ॥ ४७ ॥ स
 र्वं चूतस्थमात्मानं सर्वं चूतानि चात्मानि ॥ आत्मन्युपश्यद्वा ह्येषु पश्यन्नपि न पश्यति ॥ ४८ ॥
 आत्मदेहस्य मुत्सृज्य वहि स्थं यजते सदा ॥ करस्थं रत्नमुत्सृज्य सोऽन्यदर्थितुं निष्ठति
 ॥ ४९ ॥ तस्मात्स्वात्मानमहैतं परमानंदविग्रहं ॥ सोऽहमिति त्रिमं त्रेण यजन्मृत्युं जयो
 भवेत् ॥ ५० ॥ यस्तु स्वात्मन्येह स्यो यजेद्वा ह्येषु सर्वदा ॥ स्वयमुत्पन्नं त्रिं गे वा स्यापि
 ते वा विशेषतः ॥ ५१ ॥ त्रियं व केत्पुत्राचान्यैर् यते घस्तु सदा शिवं ॥ तस्य विश्वाचितो दे
 वो महर्षिः कृष्णपिंगलः ॥ ५२ ॥ उर्ध्वं रेता विरूपाक्षः प्रकाशयति सर्वः ॥ मृत्यु — — —

२५

— — सर्गविस्थासु सर्वदा ॥ ५३ ॥ सर्वापस्वपि सर्वं त्रमत संजीवनी जपेत् ॥ संसारपाशव
 द्दुर्नां जनानां मोक्षकांक्षिणां ॥ ५४ ॥ नान्यत्पश्यामि नैष जपेत्पुत्रोऽस्म्यं व कादते ॥ एवं वा विज
 योपायः ॥ कालस्य मुनिसंततम् ॥ ५५ ॥ नारायणं जगन्नाथं वासुदेवमजं हरिं ॥ चतुर्भुजमुदारां
 गं शंखचक्रगदाधरं ॥ ५६ ॥ किरीटकेयूरधरं पद्मपत्रनिनेक्षणं पद्मोदरं हलात्ताडनं सर्वजो
 कवरप्रदं ॥ ५७ ॥ स्मरन्ब्रह्मपुरे तस्मिन् दृष्ट्वा सरोरुहमध्वरं ॥ स्मरन्नाययणं देवं त ऊते
 नांतरात्मना ॥ ५८ ॥ विधिनोक्तेन धर्मेण कालजित् सोऽपि पुत्रकः ॥ वशिष्ठ उवाच ॥ यद्वा स
 माधिमन्यस्पवं च येत्कालमागतं ॥ ५९ ॥ समाधिः समता प्रोक्ता सर्वविस्थासु सर्वदा ॥
 ॥ संपूर्णः ॥ ॥ शुभं भवतुः ॥ ॥ ॥